

до уваги це припущення, то для збереження цих прав у новому законодавстві в епоху ринкової економіки і навіть розширення їх ореолу через встановлення можливості і для недержавних юридичних осіб мати майно на подібних правах мають бути вагомі причини. В науці ж господарського права вони обходяться увагою. Більше того, законодавець навіть не залишає варіантів для правового режиму майна підприємств об'єднань громадян, релігійних організацій, об'єднань підприємств (асоціацій, корпорацій, концернів та консорціумів), зазначаючи, що це може бути лише право оперативного управління або господарського відання (ч. 2 ст. 123 ГК України). Чим викликана така імперативність – не ясно, тим більш у сфері приватного права і всупереч теорії корпоративного права.

До цього можна додати, що негатив такого підходу, невиваженість і безпідставність очевидна хоча б з судової практики, особливо зі спорів в судах інших держав та міжнародних судах. Кожного разу питання правового режиму господарського відання та оперативного управління викликає масу непорозумінь і негативно впливає на вирішення спорів за участю суб'єкта таких прав. Тим не менш висновків з боку українського законодавця так зроблено і не було.

Тобто з 2004 р. завдяки ГК ми маємо цілу плеяду юридичних осіб-невласників, правовий режим майна яких не лише є теоретично спірним, застарілим, а й проблемним при захисті їх прав в судах. Цю проблему треба негайно вирішити шляхом внесення концептуальних змін до законодавства, скасовуючи всі норми, якими регулюються права господарського відання та оперативного управління та переоформлюючи все регулювання задля проведення єдиного підходу: юридичні особи є власниками свого майна.

Одержано 12.04.2019

УДК 347.45/47

Наталія Володимирівна ФЕДОРЧЕНКО,

*завідувач кафедри цивільного права та правового забезпечення туризму
Київського університету туризму, економіки і права,
доктор юридичних наук, професор*

РОЛЬ СТРОКІВ ПРИ ВИКОНАННІ ДОГОВОРІВ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ

Важливою умовою в договорах про надання послуг є строк надання послуг замовникові. Значення строку як особливого юридичного факту, його роль і сила для юридичних відносин підкреслювалася в працях дореволюційного цивіліста Д. І. Мейєра, який зазначав, що кожне законодавство намагається визначити розуміння часу, призначає час для здійснення тих чи інших юридичних дій [3, с. 196].

Строком договору є час, протягом якого сторони можуть здійснити свої права і виконати свої обов'язки відповідно до договору (ч. 1 ст. 631 ЦК). Строк дії

договору визначається на розсуд сторін, якщо тільки в законі чи іншому нормативно-правовому акті не обмежується строк його чинності. Наприклад, за договором про надання послуг щодо управління майном строк договору встановлюється сторонами. Якщо сторони не визначили строк договору управління майном, він вважається укладеним на п'ять років (ч. 2 ст. 1036 ЦК).

Відповідно до ст. 905 ЦК України строк договору про надання послуг встановлюється за домовленістю сторін, якщо інше не встановлено законом або іншими нормативно-правовими актами. Крім ЦК України (ст. 631, 905), поняття «строк договору» вживається в цілій низці інших нормативно-правових актів: Законі України «Про оренду державного і комунального майна» (ст. 17), Законі України «Про страхування» (ст. 16). Слід зазначити, що в цих актах термін «строк договору» вживається як синонім слів «строк дії договору».

Оцінюючи відповідні нормативні положення, що торкаються строку договорів про надання послуг, можна дійти хибного висновку, що умова про строк має характер істотної умови, адже договори даного типу визначаються наявністю проміжку часу між моментом укладення та моментом їх виконання. Більше того, можна навіть помилково визнати, що наявність подібного проміжку часу між названими моментами є однією із конститутивних ознак подібних договорів. Якщо зіставити дану ознаку з абз. 1 ч. 1 ст. 638 ЦК України (у тій частині, де йдеться про істотні умови, що «є необхідними для договорів даного виду»), стає цілком зрозумілим, чому окремі дослідники доходять висновку, що умова про строк є істотною умовою договорів з надання послуг [6]. Схожого висновку дотримується О. Г. Шаблова, на думку якої, зобов'язання про строк надання послуг у договорі оплатного надання послуг є істотною умовою [8, с. 177].

На мою думку, такі позиції є хибними та потребують свого спростування. Так, слід поняттєво розмежовувати ознаку строковості договірних правовідносин від умови договору (тим більше – істотної умови). Наприклад, усім консенсуальним договорам притаманна наявність проміжку часу між моментами їх укладання та виконання, однак стосовно більшості таких договорів недоцільно говорити, що для того, аби вони вважались укладеними, сторонам необхідно обумовлювати істотну умову про строк. На користь цього висновку наведемо тезу В. В. Луця, який, аналізуючи строки і терміни в договорах з надання послуг, відносить їх до важливих (*однак неістотних*) умов договорів з надання послуг [2, с. 196]. Безперечно, що строк виконання замовлення є важливою умовою договору, оскільки замовник зацікавлений у виконанні свого замовлення не взагалі, а до певного строку. З порушенням строків надання послуг пов'язана відповідальність виконавця, що є виправданим, оскільки замовник зацікавлений у тому, щоб послуги йому були надані своєчасно. Отже, строки в цивільних правовідносинах відіграють важливу роль, адже саме вони упорядковують цивільний обіг, стабілізують цивільні відносини, сприяють якісному задоволенню потреб фізичних та юридичних осіб, забезпечують своєчасний захист цивільних прав [5, с. 99–104].

Обґрунтовуючи тезу, що строк в договорах з надання послуг є важливою, однак неістотною умовою, доцільно зазначити, що конструкції зобов'язань без точної вказівки в договорі строку їх дії не є новими для цивільного права (договір зберігання, договір найму (оренди) тощо). В договорах з надання послуг спостерігається така сама тенденція, оскільки варіанти визначення умови про строк надання послуги можуть бути: а) як чітко сформульований часовий період, що відображається місяцями, тижнями, днями, годинами і хвилинами; б) як вказівка про початок надання послуги з визначенням лише орієнтовних строків закінчення; в) як визначення строків особистого контакту виконавця та замовника [4, с. 175].

В. В. Луць, аргументуючи важливість умови про строк у договорах з надання послуг, зазначає, що, оскільки надання послуги полягає у вчиненні виконавцем певної дії або здійсненні певної діяльності, то в договорі можуть бути зазначені початковий, проміжний та кінцевий строки (терміни) надання послуги або періодичність певних дій послугонадавача [2, с. 177].

Необхідно зазначити про можливість прояву в договорах про надання послуг не тільки категорії «строк», а й «термін» (ст. 251 ЦК). Так, сторони можуть пов'язувати виникнення прав та обов'язків, їх припинення чи зміну зі спливом визначеного ними строку або встановлення терміну. Специфікою договорів про надання послуг є те, що не завжди видається можливим чітко визначення і закріплення в рамках зобов'язального правовідношення конкретного терміну закінчення надання послуги. Так, наприклад, виходячи із специфіки договору про надання медичних послуг, доцільно закріпити термін початку виконання зобов'язання, протягом якого виконавець зобов'язаний розпочати лікувальний процес. Натомість встановлення кінцевого терміну закінчення лікування не завжди можливе. Тобто в наведеному випадку в договорі про надання медичних послуг можливо вказати лише на приблизний період часу, який потрібно для проведення курсу лікування конкретної хвороби.

Як убачається із відображеного у ст. 905 ЦК України підходу, у договорах про надання послуг умова про строк надання послуги може визначатися не тільки домовленістю сторін, але й законом та іншими правовими актами. Останній спосіб визначення змісту умови про строк стосується насамперед законодавства про захист прав споживачів, оскільки для деяких видів послуг умова про строк надання послуги потребує конкретизації щодо її надання у чітко визначений термін, порушення якого може призвести до втрати інтересу до договору замовником.

Загалом, як зазначається в юридичній літературі, умова про строк договору про надання послуг пов'язана з умовою про його предмет. Залежно від виду предметної поведінки виконавця (дія (діяльність) чи досягнення певного результату) визначається й наявність у договорі визначеного строку. У тих випадках, коли договором обумовлюється досягнення результату, строк виконання виконавцем своїх обов'язків, як правило, не конкретизується. Втім, у таких договорах може міститися посилання на строк дії договору в цілому.

Найпоширенішою практикою є визначення сторонами саме загального періоду чинності договору [8, с. 117–118].

Сторони договору, виходячи з вимог цивільного законодавства, можуть установлювати й проміжні строки здійснення прав та виконання обов'язків. Досить поширеним є визначення умов щодо оплати дій виконавця за періодами, встановленими договором. Наприклад, у договорах визначається обов'язок замовника частково сплатити виконавцеві винагороду та відшкодувати витрати протягом певного строку, починаючи з моменту досягнення обумовленого договором проміжного результату.

Слід зазначити, що доволі поширеними на практиці є договори про надання послуг, які за своєю сутністю є такими, що необхідні замовнику постійно. Так, зважаючи на специфіку комунальних послуг, якість їх надання суттєво залежить від періодичності надання, тобто чітко встановленого строку, коли послуга повинна бути надана. Можна стверджувати, що практично не існує договорів про надання комунальних послуг, в яких зазначені послуги надаються в разовому порядку. Іншим прикладом існування довгострокових договорів є закріплення у ст. 914 ЦК положення про укладення довгострокових договорів у сфері надання послуг перевезення. Це означає, що одні й ті самі дії послугонадавач зобов'язується виконувати впродовж строку, на який укладено договір.

Водночас і строк дії таких договорів встановлюється з метою періодичного погодження умов, що потребують зміни після закінчення встановленого строку. Так, щодо зобов'язань, які виконуються тривалий час, можуть встановлюватися проміжні строки, як правило, з метою забезпечення постійного контролю кредитора за своєчасним виконанням боржником свого обов'язку [1, с. 291–292].

Непоодинокими на практиці є випадки, коли замовника цікавить виконання зобов'язання за договором про надання послуг тільки в конкретно визначений строк (наприклад, музичний супровід весільної церемонії, інформація про котирування цінних паперів у реальному режимі часу тощо). Якщо в зазначений строк виконання не буде здійснено, то на виконавця може бути покладено ризик відмови кредитора від договору.

Зважаючи на те, що законодавець не передбачив жодного правила щодо таких випадків, видається доцільним сторонам у договорі про надання послуг порекомендувати чітко визначати строк, в який або до якого виконавець зобов'язаний вчинити певні дії із обов'язковим застереженням, що в разі пропуску строку замовник втрачає інтерес до договору та виконання. Крім того, рекомендую передбачити умови, за яких виконавець все ж може виконати свої зобов'язання після закінчення визначеного строку для виконання, якщо проти цього не заперечуватиме замовник.

Список бібліографічних посилань

1. Гриняк А. Б. Теоретичні засади правового регулювання підрядних зобов'язань у цивільному праві України : монографія Київ : НДІ приват. права і підприємництва НАПрН України, 2013. 374 с.

2. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 320 с.

3. Мейер Д. И. Русское гражданское право : в 2 ч. По испр. и доп. 8-му изд., 1902. М. : Статут, 1997. Ч. 1. 290 с.
4. Федорченко Н. В. Договірні зобов'язання з надання послуг: проблеми теорії і практики : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2015. 328 с.
5. Хацівська Н. В. Цивільно-правове регулювання строків у договорі оренди державного та комунального майна. *Приватне право і підприємництво*. 2010. Вип. 9. С. 99–104.
6. Цивільний кодекс України : наук.-практ. комент. 4-те вид., перероб. і допов. Харків : Одиссей, 2008. 1200 с.
7. Шаблова Е. Г. Гражданско-правовое регулирование отношений возмездного оказания услуг : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.03. Екатеринбург, 2003. 363 с.
8. Ярошевська Г. М. Договір про надання юридичних послуг : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Київ, 2014. 167 с.

Одержано 03.04.2019

УДК 347(77+78)

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

МІСЦЕ ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ» В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначає механізм досягнення Україною відповідності третьому Копенгагенському та Мадридському критеріям набуття членства в ЄС. Цей механізм включає адаптацію законодавства, утворення відповідних інституцій та інші додаткові заходи, необхідні для ефективного правотворення та правозастосування. У цьому аспекті належне врегулювання відносин пов'язаних з об'єктами права інтелектуальної власності, є необхідним фундаментом для забезпечення соціально-економічного розвитку держави, а підготовка фахівців у цій сфері має стати одним з головних пріоритетів в Україні. Відповідно введення до навчальних планів та навчальних програм дисципліни «Право інтелектуальної власності» має важливе значення для формування правової культури фахівців у будь-якій сфері діяльності, особливо для підготовки кадрів для Національної поліції України.

Згідно зі Спеціальним звітом 301 (*The Special 301 Report*), який готується щорічно Офісом торгового представника США, Україна з 2011 р. знаходиться у переліку країн, що не забезпечують захисту прав інтелектуальної власності та щодо яких ведеться спостереження. У 2013 р. статус України у Спеціальному звіті 301 знизився з *Priority Watch List* (країни, щодо якої ведеться